

תקציר

מחקר זה עוסק בחינוך למעורבות אזרחית במסגרות מועצות התלמידים והנוער, הפועלות כקבוצת מנהיגות ייצוגית המקדמת מעורבות נוער בקהילתם. מעורבות אזרחית בקרב בני הנוער נמצאה כבעלת חשיבות רבה למעורבות הנוער בבגרות ועם זאת, שאלות רבות נותרו פתוחות באשר לתהליך החינוכי בו מקודמת המעורבות האזרחית, הארגונים בהם מתקיימת פעילות זו והמסגרות הקבוצתיות בה פועלים הנוער למעורבות אזרחית. מחקר זה מבקש לספק להן מענה.

שאלת המחקר בחנה את המשתנים הקבוצתיים המקדמים מעורבות אזרחית בקרב בני נוער המשתתפים בפעילות קבוצתית. המחקר נערך בזירת מועצות התלמידים והנוער על ארבעת רמות פעילותה, במסגרת הבית ספרית, הרשותית, המחוזית והארצית וכן במסגרות נוספות בחינוך הבלתי פורמלי. המחקר נערך בהיקף ארצי, כאשר שדה המחקר והיקפו סייעו לשפוך אור על תרומת המסגרת הקבוצתית למעורבות האזרחית של בני הנוער. נתוני המחקר נאספו בשיטת מחקר כמותנית ואיכותנית והקיפו 1,168 בני נוער מכל 6 המחוזות בישראל, מהם 810 (69.3%) יהודים ו- 358 ערבים (30.7%) והעלו תובנות רבות על מעורבות אזרחית במסגרות המועצות ובמסגרות אחרות.

ממצאי המחקר מוצגים בעבודה זו בשלושה מאמרים. הראשון עוסק בקשרים בין חוסן קהילתי, קוהרנטיות קהילתית ומסוגלות קולקטיבית למעורבות אזרחית בקרב בני נוער הפועלים במסגרת מועצות התלמידים והנוער ובמסגרות אחרות; השני הוא מחקר השוואתי הבוחן את מדדי המעורבות האזרחית בקרב נוער מהחברה היהודית ונוער מהחברה הערבית המשתתף במסגרת המועצות, משתתף במסגרות אחרות או שאינו משתתף כלל; והשלישי בוחן את תפיסות המבוגרים מנחי המועצות באשר לתפקידם בקידום מעורבות הנוער במועצות התלמידים והנוער.

מסקנות המחקר מציגות את המסגרת הקבוצתית בה פועל הנוער כבעלת חשיבות למעורבותו האזרחית בשל החיבור לקהילתם ומתן המענה לצרכיהם, הן לנוער היהודי ובפרט לנוער הערבי בישראל. כמו כן, מסקנות המחקר מדגישות את הצורך בעצמאות הנוער לקידום מעורבותו באמצעות הרחבת גבולות השיח והפעולה של הנוער בארגון החינוכי בו הם פועלים. מחקר זה מתחבר למחקרים קודמים בהמלצה על תשתית חינוכית המותאמת לנוער המעודדת את מעורבותו האזרחית לקראת תפקידו כאזרח בוגר בעולם (Popielarz, 2020).

תרומת המחקר חשובה לשיח התיאורטי בהבהרת מערכת הקשרים בין משתנים קבוצתיים המקדמים מעורבות אזרחית ובחשיפת הבדלי המעורבות האזרחית בקרב נוער יהודי וערבי בישראל. תרומה תיאורטית נוספת היא בפיתוחו של מודל תפיסות תפקיד המנחה הפועלות בהלימה עם מדיניות הארגון החינוכי. מבחינה מעשית, ממצאי המחקר יכולים לסייע ביצירת תשתית חינוכית המעודדת את אזרחי ההווה והעתיד לקחת חלק בחברה האזרחית ולפעול לתיקון עוולות חברתיות.